

IX. 4791 - 193 / 1936-37 - 1937. II. 17 - kék - egyhangú;
4931 - 333 / " " - " VI. 11. - kék - egyhangú;
X. 5274 - 240 / 1937-38 - 1938. III. 24. - vörös - egyhangú;

Könyár, Bihar m. 1916. III. 29. református.

Avatási átirat: 971 / 1937 - 38. jún.

Rep: 1938. ápr. 2-án.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

968 1037 / 038 szám.

Érk: 19__ évi 1938 MÁR. 3 1^{hó}__ n.

Előirat: _____

drb. melléklet. Utóirat: _____

Bizálathoz kiadatik:

Dr. Gyepősi Imre Péter

„ Baranyai Péter

professzor matematik.

Debrecen 1938. márc. 31-én.

e. i. prodekan.

Jogtudományi Doktori Értekezés.

/az egyházjog köréből./

A z s i d ó e m a n c i p á c i ó .

írta:

Kovács Géza, jogszigorló.

Elfogadom.

Dobozba csomagolva 21.

Ami ismereteket a zsidó-magyar

elfogadható mégis.

Ami a zsidó jog és a zsidó jogszigorló
szövegei között, a jogszigorló szövegei
között is a zsidó jogszigorló volt.

IV. 2. Jelenleg.

A 2328

Forrásmunkák:

br.Eötvös József:A zsidóság emancipációja.

(Tandemkötet 1902)

br.Eötvös József:A XIX.sz.uralkodó eszméi.

(1885)

dr.Szentpéteri Kun Béla előadásai.

Szekfü Gyula:Három nemzedék és ami utána

következik. |1935|3.

Zeller Árpád:A magyar egyházpolitika

1847-1894. 1-2. 1894.

V á z l a t :

I.

Bevezetés

II.

A kérdés felvetése.

III.

br.Eötvös József és a konzervatív
álláspont.

IV

A közhangulat a megyei utasításokból
kitünőleg. Kisérlet a zsidóság által a
közhangulat befolyásolására.

V.

A kérdés törvényhozásunkban.

VI.

Befejezés.

I.

A XIX.század azoknak az eszméknek a realizálódása jegyében folyt le, amelyeknek alapja a XVIII. századbéli felvilágosodás rakta le szellemi síkon, politikai síkon pedig a nagy francia forradalom.

"Egyenlőség, szabadság, testvéridég" az a három pillér, amelyre a XVIII.sz.tudósai és államférfiai ráépítik a régiből az új világba vezető hidat. Ezek azok az uralkodó eszmék, amelyek a korszerűen gondolkodó vezetők cselekedeteit megszabják.

Ezt a korszakot az individualizmus korának is szokták nevezni. Azonban ha fel is fedezhető^v bizonyos kosmopolita irányzat, mégis meg kell állapítanunk azt, hogy az elmúlt évszázad uralkodó szellemi iránya

semmi esetre sem akarta felbontani a nemzeti kereteket. Éppen úgy, ahogy a folyadék nem képzelhető el szabadon tartó edény vagy meder nélkül, az egyén is csak a társadalomba belehelyezve egzisztálhat. Az a közösség pedig, amelyik keretet ad az egyénnek, nem az összemberiség, amelynek személyisége, formáló ereje nincs, hanem a nemzet. Ebből magyarázható, hogy a felvilágosodás eszmeáramlata itt is, ott is szerte egész Európában nagy nemzeti megmozdulásokat hívott életre. Vagyis nemcsak az egyén szabadságát hirdették, mint követelményt, hanem a közösségnek, a nemzetnek a szabadságát is. Nemcsak az egyéneket vallotta ez a kor Isten és az emberi törvények előtt egyenlőknek, hanem a népeket is.

De mindenesetre tévedne az, aki a nacionalizmusnak mai materialis, imperialista formájával azonosnak tekintené a XIX. sz. nacionalizmusát.

A legdöntőbb különbség talán közöttük az,

hogy a megelőző korban nem materialis jegyek döntöttek el, a nemzethez való tartozás, hanem sokkal inkább érzelmi motívumok. De mert az érzelem belső dolog, kellet egy külső kritérium, ami megfogható, ellenőrizhető: ez volt a nyelv.

A kétféle nacionalizmus közötti különbséget talán legvilágosabban az két szó fejezi ki: "citoyen", "Volksgenosse". A francia citoyen tágabb fogalmi elemeket foglal magába. Kifejezi azt a gondolatot, hogy az egyenlő jogokban való részesedés egyetlen előfeltétele: az állampolgárság. Minden más különbség: felekezeti, nemzetiségi, osztálykülönbség ebből a szempontból irreleváns.

Szükséges volt mindezt előre bocsátani azért, mert csak így válnak érthetővé, hogy annyi később ismertetendő aggály a zsidóság emancipációjának bekövetkezését nem tudta megakadályozni.

A zsidóság u.i. a külső assimilációs jegyek

ket:nyelvet,^{nyelvet} társadalmi szokásokat felvette, így ha a magyar politikai élet akkori kimagasló egyéniségei következetesek kívántak maradni, a politikai élet többi síkján vallott nézeteikhez, nem állott más választás előttük, mint a jogegyenlőségnek a zsidóságra vonatkozólag is teljes keresztülvitele.

II.

Miért jelenkezik a zsidóságnak a társadalmi egyenlőségért folytatott harca a vallásszabadságért vívott küzdelem alakjában? Jobban mondva itt a hangsúly, nem is a vallás gyakorlásának szabadságán, hanem inkább annak az általános principiumnak a ki-küszöbölésén van, amely szerint bizonyos politikai jogosultságok valamely közjogilag elismert, illetőleg bevett felekezethez való tartozáson alapulnak. Ez az eszme a "receptae religiones" elvében fejeződik ki. Miután tehát az állam lakosai közötti egyenlőtlen-

ség a felekezeti különbségen nyugodott, mint fundamentum divisionison, természetes, hogy az egyenlőségre való törekvés is ennek a fundamentum divisionisnak a kiküszöbölésére irányult.

Ebben a küzdelemben két erőnek a viaskodását figyelhetjük meg. Az egyik oldalon áll a XIX. sz. uralkodó eszméit valló theoretikus tábor, amelyik vakon bizik a szabadság csodatevő erejében. A másik oldalon a fontolva haladók politikai csoportja, amelyik tiszttában van ugyan a kor követelményekkel, de ugyanakkor számol azokkal a gyakorlati nehézségekkel és aggodalomra okot adó körülményekkel is, amelyek az egyenjogusítás kérdésében közre játszanak.

III.

Ennek a két álláspontnak a küzdelmére szépen vet fényt br. Eötvös József híres tanulmánya "A zsidók emancipációjáról."

Vitairat ez és éppen jellegénél fogva megvilágítja nemcsak a liberális, hanem a konzervatív álláspontot is. Szabadelvű nézetektől és nemes humanizmustól ragyogó debatteria, melynek szinte égetnie kellett kortársai között.

A bolyongó Ahasvérre, az örök zsidó szimbólumára mutat rá gúnyolva egy gyermekcsapat. Pedig-s ez Eötvös humanizmusából másként nem is következhet általános emberi és amellet korszerűen magyar indulatok vannak őbenne is: "Talán e kebel lángolóan tudna szeretni egy hazát... talán a dicsőség nagy gondolata villant át lelkén, "mégis" mindennél szomorubb mit e világon láthatunk: egy nemzet haza nélkül, s ily nép a zsidó."

Ezután sorra veszi és cáfolja azokat az érveket, melyeket az emancipáció ellenségei sorakoztatnak fel. Az elnyomatás főökének a ~~az~~ évezredek előítéleteit tartja, mert bár senkisésem hisz már ~~az~~ idevadászokban, de

az előítélet megmaradt.

Felhozzák az anyagi érdeket: "Ha a zsidónak birtokjog adatik, a jószágok benne emelkedni fog, s a keresztény drágábban acquirálhat. Ha a céhekbe felvétetik, talán jobban dolgozna s a keresztény mesterember nagyobb szorgalomra kényszerítették! S nem istentelenség ez? Minek legyünk keresztények, ha némi haszon nincs összekötve vallásunkkal?" Az ilyen érvelés kimutatja, hogy mögötte nincs erkölcsi fedezet.

A zsidók általános romlottságát hozzák fel. Felelete: "Nemzetek elnyomás által erényeiket elvesztik, Isten szabadságra teremtette sz embert s csak e természetes elemében ítélhetünk természetéről."

Nincs fukarabb nemzet nála-hangzik a következő vád-s pénznél szentebb nincsen előtte. Azonban feleli Eötvös-"minden ember előtt van egy életcél, mely után tör s a zsidó elől minden el van zárva. Romlottságuk egész fája csak keresztény földön nőhe-

tett ennyire."De vajjon-kérdi tovább,,s kérdése a bontakozó kapitalizmus,a polgári életideál korában teljesen ébbrhető:"A fukar,kinek pénznél nagyobb érdeke nincs,nem lehet-e hasznos polgára az országnak,s főképp anyagi érdekek korában?"Mindenki a maga helyére,tartotta a kor,és Eötvös megmeri kérdezni:
 "nem készithet-e jó kardot,aki vivni nem tud,"A Talmud még földmives nép számára készült s Hollandia,Belgium és Franciaország,hol teljesen,Poroszország,Anglia és Dánia,hol részben emancipálták a zsidókat,minő azt bizonyitják,hogy a polgárosodás után erkölcsileg jobbak lettek s földmiveléssel és iparral is foglalkoznak.

"Elkülönzött nemzetiség mindaddig,mig rabbinusi és mózesi értelemben zsidó akar maradni" mondták a vádlók.A liberalizmus azonban nemcsak az eszmények dialektikus kibontakozásában hisz,optimizmusa mindent elmosó s Eötvös a magyar nemzetiséget

"mely évezredes vihart kiállott", sem félti "pár száz-
ezertől." Különben "melyik nemzetiséggel veszélyeztet
minket a zsidó?" - kérdi - "a némettel-é? De hát az, hogy
felvette a német nemzetiséget nem azt mutatja-e, hogy
assimilálódni tud a nemzetiséghez?"

Polgárosítható még akkor is, ha magát most
idegennek érzi, mert "a haza nem hegy, folyó, hanem azon
darab föld, melyen magunkat szabadoknak érezhetjük,
hol élünk, dolgozunk." Tehát ő nem jutalmazni akar,
hanem úgy véli, hogy a jogok birtoka, a nemzettagság
fogja a zsidósággal a nemzetiséget megkiváncsítani:
"Hazaszeretet soha szolgák erénye nem vala."

Messiásremények s az a hiedelem, hogy ők
Palestinát tarják igazi hazájuknak - így szól a követ-
kező vád. Azonban a rabbik is mind ezt "már csak alle-
gorice magyarázzák", a Talmudnak pedig nem ellentmon-
dó tételeit, melyek közt lehet antiszociális, hanem
az egésznek és Mózes törvényeinek szellemét kell

felfogni. A napoleoni sanchedrin végzései, melyek a Talmud szellemével megegyeznek, nem antiszociálisok.

Utolsó érvként személyes érdekeink veszélyét szokták felhozni. "A zsidók által gyakorolt mesterségek el fogják rontani a keresztény mesteremberek kereseteit." Külföldi példákkal bizonyítja Eötvös ennek az ellenkezőjét. Ezután fejti ki bővebben, hogyan látja a zsidókérdést közgazdasági vonatkozásban. A humanitárius követelések helyett itt már teljesen a polgári kapitalizmus szempontjai vezetik gondolatmenetét. **Nem** tagadja, hogy a vagyonos zsidó ki mesterességét nagyobb tőkével kezdheti, nagyobb hasznot is nyerhet. De ez a nagyobb haszon "nem a munkás, hanem kapitalista nyereségét teszi, s mindent összevéve a társaság talán nem vesz, ha a kapitalista maga gyűmölcsöztetheti tőkéjét, mintha korlátozó törvények által kényszerítve csak uzsorában keresi vagyona jövedelmét." Sok föld, mely most kopáran geber birtokosa

kezében, a zsidónál jövedelmezővé válnék. Miután pedig a mostani törvények a birtokost úgy sem védelmezhetik a zsidó hitelező ellen, hiszen adóssággal terhelt jószágai ugyanis a hitelezőknek jövedelmeznek, a zsidó birtokjoga semmi olyan káros következménnyel nem járna, ami már most sincs meg. Nem elvi álláspont már, hanem egyszerűen helyzetismeret, amikor kimondja: "mostani törvényeink, melyek a zsidók állapota iránt léteznek, hatalmatlanok, ... a zsidótól közdolgokban minden befolyást tagadnak, a pénz országok sorsát adá kezébe." Az Orosz birodalomnál mi sem maradhatunk hátrább s ha ezt akarjuk "az emancipáció ki fogja vinni magát nálunk nélkül is."

IV.

Eötvösnek a "hatalmatlan törvényekről" vallott nézete az idők folyamán egyre inkább beigazolódtott. A zsidóság a törvények védelmének kívül állva is

egyre inkább bele épül gazdasági hatalmán keresztül a magyarság életébe. A fejlődő kapitalizmus, az iparosodási folyamat következtében egyre inkább felledülő kereskedelem olyan munkatereket biztosít számára, amelyek a növekvő életigények következtében nélkülözhetetlenekké váltak. Gazdasági hatalma pedig szükségképpen ébren tudja tartani az emancipáció gondolatát. Vagyis a zsidóságnak hamarabb sikerült önmagát de facto emancipálni, mint de jure. Ugyannyira, mint ahogy azt később látni fogjuk, a zsidóság "tényleges" hatalma ellen már akkor folynak tüntetések, mikor még a jogi emancipáció kérdése a "sub jure dice lis est" stádiumban volt.

Hogy az ország 1847-48-as utolsó rendi országgyűlés előtti közhangulatáról tájékozódhasunk, érdemes áttekintenünk a követi utasításokon: Borsod vármegye utasítása volt a legrészletesebben kidolgozva. Harminckettedik pontja így szól: "ha a

zsidók vallásuk és szertartásaik felől az országgyűlés előtt confessiot tevén abban az álladalom elveivel ellenkező tanúk nem foglaltatnak, polgárosittassanak. A szomszéd tartományokból történhető betódulások ellen azonban czélyszerű törvények alkottassanak."

Békés megye követeinek utasításul adta; "5. pont. Vallás tárgya. Ha e tárgy tanácskozás alá vételét engedni fogná az idő, a követek az egyenlőség és viszonyosság elvéhez tartásuk magukat."

Pest városa: "az 1844. 3. t. cz. a görög n. e. hitűekre is kiterjesztendő. Az izraeliták hazánkban i özönlése gátoltassék, azok polgárosítása akkorra halasztatik, mikor erre a haza veszélyeztetése nélkül alkalmasak és érdemesek lesznek."

Veszprém megye: "Horvátországra nézve a reformátusok iránti törvény szüntettessék meg. A görög nem egyesült vallásuak sérelmei orvosoltassanak. A héberek ne emancipáltassanak, míg confessio fideit

nem mutatnak."

Bihar megye: "A zsidó polgárosítási ügy, az 1840.29.t.cz.nyomán kellőleg előmozdittassék."

Trencsén megye: "A vallási törvényeknek a görög n.e.hitűekre is kiterjesztése, s az unitáriusok befogadása-a zsidók teljes polgárosítása egyébiránt vallási tanaik körül adandó hiteles nyilatkozattól függesztetett fel."

Mármaros megye: "A zsidók csak azon esetben emancipáltassanak, ha hitvallásuk iránt készített s az országgyűlésnek bemutatott szimbolikus könyveikből kiviláglanék: miszerint vallásos nézeteik az álladalom nézeteivel nem ellenkeznek." /id.: Zeller: A magyar egyházpolitika./

Látjuk tehát, hogy még az u.n. liberális megyék is, mint Mármaros, mely 1840-ben még a feltétel nélküli emancipáció híve, most csak abban az esetben hajlandó a polgárjogok megadására, ha a zsidók a tör-

vényhozás előtt confessiot tévén tanaikról, azokban társadalom és állam ellenes elvek nem találtatnak. Veszprém megye hasonlóan vélekedik, Pest város még most sem hajlandó emancipálni, Borsod megye pedig a bevándorlást teljesen megtiltó törvénytől teszi függővé a zsidók egyenjogusítását.

De még mielőtt rátérnénk arra hogy minő formában vetődött fel az 1847/48 as országgyűlésen a zsidó emancipáció gondolata érdemes megvizsgálnunk azt is, mint viselkedik és mit tesz azalatt a hazai zsidóság a számára oly jelentős kérdés előbbre vitele szempontjából.

Természetesen a zsidóság is érezte azt az ellenszenvet, ami a racionalista felvilágosodási mozgalmak ellenére is a "vendéglátó" nemzet közvéleményében inkább ösztönszerűleg élt. Feladatának tekintette tehát lehetőség szerint eloszlatni az aggodalmakat.

Jellemző ebből a szempontból Lőw Lipót, híres szegedi rabbinak a nyilatkozata, melynek aláírására felhívta az összes többi rabbitársait.

"Mi alulírt magyar rabbik, szent vallásunkkal összhangzóan, ezennel ünnepélyesen nyilatkoztatjuk:

1./ Minden felebaráti kötelességek, melyek szent irományainkban taníttatnak, nemcsak izraeliták, hanem egyenlőképpen minden nem-izraelita iránt is szentül teljesítendő; mert mi minden embert, akármi vallást kövessen is ez, valódi felebarátunknak tartunk.

2./ Magyarországot /valóságos és egyedüli hazánknak elismervén, azon leszünk, hogy irántai szeretetet és nemzetiségeérti buzgalmat becsepegtessük hiveink szívébe.

3./ A népmívelődés becsét méltányolván, minden lelkeszi befolyásunkat arra fordítjuk, hogy községink kebelében jó és célszerű népiskolák ala-

kuljanak.

4./ Mindent, ami casuistukai munkáinkban a mondottakkal meg nem egyezik, elavultnak, s érvénytelennek nyilatkoztatván, minden tőlünk kitelhető módon törekedendünk, hogy előadott elveink mind élő szó, mind irandó s általunk helybenhagyandó tankönyvek által terjesztessenek népünk között.

E javaslatok valósulása nyomán mindenki nyer. Nyer a kormány-értelmes, mivelte alattvalókat; nyer a haza-becsületes fiakat; nyer a nemzetiség-lelkés és buzgó ápolókat; s nyerjük mi magunk lelkiismeretünk békéjét, Istenünk tetszését, s azon méltánylást, minél fogva a zsidókérdés hem lesz többé hasonló Penelope ruhájához, melly ma szövetik, hogy holnap felbontassék !" - Löw Lipót.

Látjuk tehát, hogy ebben a nyilatkozatban is u. a. vádak ellen védekezik a zsidóság, amelyekre leg-hivatottabb védelmezőjük, br, Eötvös József is felelt

fent idézett munkájában.

Az előbbinél átfogóbb módon törekszik az ellenszenv eloszlatására a pesti izraelita hitközség körlevele, melyet Kunevalder Jónás elnök irt alá. Szinte perirat-szerűleg veti fel a kérdéseket és adja meg rájuk a védekezést.

"Nem titok ugyan előttünk-irja-hogy irányunkban országszerte sok ellenszenv uralkodik...de vajjon mind e hibák léteznek-e valóságban?" És ha igen, "nem az adott viszonyoknak, a számunkra kimutatott nyomasztó helyzetnek a szülöttei-e?"

Aztán pontokba foglalva érvel tovább:

a./"Vajjon feloszlik-e a separatizmus mindaddig, míg magunkat az ország egyéb lakosaival egyesítve nem látandjuk? míg mindannyian tekintet nélkül azon életmódra, melyet sajátunkká tettünk s az erkölcsiség és műveltség azon fokozatára, melyet elfoglaltunk, a "zsidók" egyedüli, collectiv nevezetével sepa-

ráltatunk s ezáltal kényszerítettünk statust képezni a statusban ?

b./ Vajjon a terhünkre rótt uzsora megszűnik-e ameddig a tőkék természetes forgalma, vagyis a föld-birtok szerzhetés és művelhetés az izraeliták elől^o ki van zárva ?

c./ Vajjon a házalás és aljas üzérkedés megszüntetése célba vehető-e, ameddig a szántóföldek birtoklása s a kézművességnek városokon és helységekbeni szabad gyakorolhatása az izraelitáknak, más hitvallásuakkal egyenlő feltételekkel meg nem engedtetik ?

d./ Lehet-e nemesítés és erkölcsi haladás tekintetében általános törekvés a Mózes vallásu magyarok között, ameddig a tömegek azt látják, hogy hitsorsosai-
knak még ama nevezetes része is, melynek hű honsszeretete a többi honlakosok nyelvéhez, erkölcséhez, szokásaihoz s ragaszkodása és tiszta, erkölcsös életmódja kétségbe nem vonható, politikai tekintetben és polgári

viszonyaiban a legaljasabbakkal egy fokon áll ?

e./ 'ajjon nem várható-e inkább, hogy maga ezen jobb\ része is az izraelitáknak ily körülmények miatt kedvét veszítendi, s hogy azon magasbbra törekvéssel és nemzeti neveléssel, melyre eddigelő hitsorsosait buzdítgatá, mivelhogy az új nemzedék számára kecsesgetőbb jövőt vár, remény eiben netalán újra csalatkozva végképpen felhagyand és gyermekeit tudatlan állapotban tartandja inkább, hogy így őket oly állapot ellenében, melyet máris fájdalommal érez, a nemzetiesen nevelt gyermekekre nézve pedig éppen elviselhetetlennek, sőt erkölcsstelenitőnek tart, érzéktelenséggel övezze? Végre

f./ Vajjon 300,000-nyi lakosságnak ime szomorító állásán részletes engedmények segítenek-e, vagy nem áll-e a haza többi lakosságának is érdekében bizonyos szilárd rendszert állapítani meg, melynek alapján a most országunkban létező izraelita

lakosság belső fejlődése gyámolitassék, az egésszel egybeforrasztassék és lassanként egyenlő lábra állitassék, jobb része pedig a magyar izraelitáknak segítségül használtassék, az alsóbb fokon álló hitsorsosaiakra leendő befolyás duabberedményeztetésére ?"

Szükségesnek tartottuk itt mindezt részletesen ismertetni. mert ebben a terjedelmes iratban szinte kivétel nélkül előfordulnak mindazon aggodalmak, a contrario amelyek ellenértékképpen szerepeltek abban a küzdelemben, amit a zsidóság a korszellem oldalán felszabadulásáért vívott. Látjuk tehát, hogy főleg az okozott ebben a korban aggodalmakat, hogy a zsidó társadalom ~~xxx~~ éppen úgy, mint a keresztény nem volt homogen, hanem társadalmi osztályokra tagolt. Így amilyen igazságtalanság volt az, hogy a zsidóság műveltebb és értelmesebb tömege szűkölködött a politikai jogokban, éppannyira meggondolatlanságnak látszott volna az, ha a műveletlen és egyre az országba özönlő zsidó tö-

megeknek a fentiek érdemeire való tekintettel válogatás nélkül megadják a polgárjogok összességét. Még mielőtt röviden ismertetnénk azt az utat, amelyen a zsidó emancipáció kérdése a magyar törvényhozás előtt végigment, megemlítjük még a pesti zsidóságnak 1848 március havában kiadott körlevelét, mely a következőképpen szól: "Mi alulírt Mózes vallásu magyarok, vallási szertartásainkban a kor igényelte változtatások életbeléptetése és mindazon szokások eltörlése iránt, mik a zsidalmon kívül elkülönzési vádakat támasztottak ellenünk, szivünk őszinte óhaját ezennel nyilvánítjuk." Ennek a köriratnak már az volt a célja, hogy a 47-48 as országgyűlés alatt ellenük elhangzott vádakat visszautasítsa.

V.

Az 1847/48-as országgyűlést illetőleg azonban várakozásukban csalódtak a zsidók, mert a zsidó emancipáció kérdése ekkor kifejezetten nem tárgyal-

tatott. Mindenesetre felvetődött azonban más problémákkal kapcsolatban, jeléül annak, hogy itt egy megoldatlan kérdés nyugszik, mely a később ismerttetendő tömegmozgalmakra való tekintettel is sürgős megoldást követel.

1847, december 11.-én a honosítási törvényt tárgyalta a kerületi ülés. Gróf Forgách pozsonyi kanonok indítványára az egyházak követei a honosítás feltételei közé kívánják szólni a bevett valláshoz tartozást. A javaslat ellen maga Kossuth, akkor már a liberalis ellenzék vezére szólalt fel. A kérdés ~~ez~~ csupán részlete az általános emancipációnak. ~~Beszéd~~ nek néhány mondatát azóta sokan idézik: "...az e vallást követő népfaj számos söpredékének vétke miatt a méltányosság megtagadtatik azoktól is, ki ezen ellenszenvre nem érdemesek és ezen ellenszenv annyira vitetik, hogy pl. Pesten Kunevalder méltatlannak találtatik politikai jogokra csak azért, mert Máramaros

ban vagy Pozsonyban söpredék zsidó tömeg van. Egyhamar nem fogjuk megóvni a hazát e söpredék nép bűneitől, de ennek súlyát nem akarom éreztetni azon műveltebbekkel, kik között és mi közöttünk más különbséget nem ismerek, mint hogy más templomban imádják a Mindenhatót."

Kossuth emelkedett szelleme azonban, ha még az országgyűlésben meg is lett volna a hajlandóság annak méltánylására, nem tudott semmiféle eredményt elérni, mert a tömeg hangulat már akkor félelmetes méreteken kezdett megnyilvánulni a zsidósággal szemben.

Rövid vitát váltott ki a zsidókérdés az ősiség eltörlésének tárgyalásakor is. Tudjuk, hogy Széchenyi István egész gazdasági reformrendszerének középpontjában az ősiség eltörlése állt. Azonban ezen az országgyűlésen mégsem hajlandó minden fenntartás nélkül hozzájárulni a törvbevett reformhoz, mert fél

tőle, hogy ha az ősiség eltöröltetik s a nemzetiség megóvására egyéb intézkedések nem tétetnek, ezen eladósodott ország idegen kezekbe kerül s ha felvirágzik is, nem lesz többé magyar." Baljóslatu szavai azonban visszhang nélkül haltak el a gyorsuló események sodrában.

A városok rendezésének kérdése ~~mián~~ az egész országra kiterjedő eseménynek volt a kiobbantója. A mostani választmányi javaslat a szavazati jogot bevett valláshoz kötve terjesztette a kerületi ülés elé. Azonban az alsó táblán már igen széles alapra fektetve valláskülönbség nélkül óhajtották megengedni a jogot. Kossuth kit ennél a kérdésnél nem ragadt el a liberalis hangulat, tulzottnak találta most a kívánságot és csupán annyiban akar belemenni, hogy a városi magisztratus megadhassa a választói jogot azoknak a zsidóknak, kiket arra érdemesnek talál.. Pozspnyban azonban már a tárgyalások tartama alatt

az elkeseredés a lakosság körében annyira fokozódott hogy tüntetésekhez vezetett. A lázongók ellen a hatóság fegyveres segítséget vett igénybe, mely alkalommal az országgyűlési ifjúság is fegyvert fogott a zsidók védelmére. A tüntetések, az általános zsidó ellenes hangulat országszerte erősödik. Végül azonban a közelgő forradalmi események elveszik ezeknek az apró fellobbanásoknak a lángját..

Az 1848 évi országgyűlésen Kállay Ödön interpellál az emancipáció ügyében. Szemere belügyminiszter ellenben még nem látja alkalmasnak az időt ilyen nagy jelentőségű lépés megtételére. Mikor pedig Kállay önálló javaslatot nyújt be annak eredménye csak annyi lesz, hogy a ház utasítja a minisztériumot hogy a következő ülészsakra dolgozzon ki új javaslatot az emancipáció ügyében.; hogy azonban ez "a szabadság egyenlőség és testvériség" e szméinek megfelelő, másfelől a társadalmi és nemzeties egy-

beforrás igényeit is kielégítő legyen", jónak látná a bizottság, hogy a társadalmi életben annyira feltételező, mitⁿ káros elzárkózottság és kölcsönös idegenkedés okainak korszerű reform általi elhárítása végett a minisztérium magát a zsidó osztály értelmesebbjeivel érintkezésbe tegye."

1849 július 28. i szegedi nemzetgyűlésen Szemere Bertalan be is terjeszti az emancipációról szóló törvényjavaslatot, amit a ház a rendkívüli eseményeknek megfelelőleg rövid úton elfogad.

Ez a javaslat jutalomnak elismerésnek volt szánva ami kiderül a miniszteri beszéd alább idézett részéből, "Uraim ha a zsidó nép szinte ott van a csata téren és vérét ontja egy oly hazáért, melynek ő még nem kijelentett polgára, ha ő vagyonát, életét örömet feláldozza azpn szabadságért, melyet csak reményl, azon jogokért melyeket még nem bir, mit birnak a többiek kik vele harcolnak.....eljött az

idő,,hogya nemzetgyűlés azon szent elvi kijelentés
sét tovább ne halogassa, miszerint a zsidók is a
hazának polgárai, jogban kötelességben a többiekkel
egyenlők".

Alapeszméiben természetesen a liberálisok
által kifejtett és fentebb már ismertetett álláspont
ton nyugszik.: ".... az sem szenved kétséget, hogy
bármi kevés volt a Mózes hitszerkezetében rossz és
bármi sok a jó: szabadság hiányában természete a rossz
rosznak öregbedni, a jónak természete fogyni. Adjuk meg
meg a zsidó népnek a szabadságot, vegyük le róla a
megvettetést, ékassítsuk fel az emberi méltóság és
és polgári önérték nyilvános tudatával, nyujtsunk
neki alkalmat ősi hajlékát vizsgálat és javítás alá
vehetni és örömet boldogságot éppen magoknak a zsi-
dóknak szerzünk, akik polgári életükben legsúlyosab-
ban ép azon óság és romlott állapot miatt szenved-
tek, melyet maguk türtek legnyugtalanabbul."

Ebben a javaslatban, már nyoma sincs konzervatív aggályoskodásnak. Egy eszme csodatevő erejében vetett hit ömlik el rajta. Igaz a javaslatból a közbejött nemzeti tragédia következtében nem lehettett törvény mégis jelentős abból a szempontból, hogy jelzi a nagyvitának az eldőltét. A zsidó emancipációtól való ösztönös félelmet legyőzte a kor követelmény a felvilágosodás eszménye.

Az már csak egészen természetes dolog, hogy a jogfolytonosság elvére helyezkedő 1867 es közhangulat ezen a téren sem tagadhatta meg a 48 as törvényhozást. Nem is arról volt már ekkor a vita hogy egyenjogusítsák e a zsidóságot a többi felekezeten lévőkkel vagy sem, de sokkal inkább azon, hogy ez milyen formában történjék meg?

Deák Ferenc nem kívánta az emancipáció kérdését külön törvénnyel szabályozni. " Azt gondolom mondja- az országgyűlés 1866 febr. 23.án tartott

állításán- legegyszerűbb módja az emancipációnak az lesz, ha mindenütt hol a törvény eddig különbséget tett a vallások közt, azon törvények illető pontjainál kimondjuk, hogy minden vallás különbség nélkül ideértve az izrealitákat is, mit sokkal célszerűbbnek tartok, mintha arról az eszméről emancipáció, különös törvényt alkotnánk. Én ezt a szót általában nem szeretem. Elfogadott szó ugyan, de szégyenítő a világra, mintha mi rabszolgákat tartottunk volna. Őket megillette volna joggal azon alap, és midőn mi azt megfogjuk néki adni sem rokon sem ellenszenv nem vezet bennünket, hanem tisztán egyedül az igazság".

Ennek ellenére az országgyűlés 1867 nov. 25. én az országgyűlés elé a következő címmel kerül egy javaslat: Törvényjavaslat az izraeliták egyenjogúságáról polgári és politikai jogok tekintetében"

A javaslat tárgyalásakor ugyan a VII. osztály előadójaként Tisza Kálmán külön véleményt nyilvánított mondván: "elmultak már azok az idők midőn az államokban uralkodó vallás létezhetett... amely állam ma szabadelvűnek akar tartatni annak feladata nem az hogy eggyel szaporítsa a törvényesen bevett felekezetek számát... de az.. hogy megszüntessen a vallások miatt létezett... minden politikai és polgári különbséget".

Ernek a Deák által is volt álláspontra azonban semmi eredménye nincs. Az egésznek inkább csak dokumentatív jellege van. Így a javaslat eredeti formájában vált törvénné.

Vagyis:

1§.

Az országnak izraelita lakosai minden polgári és politikai jogok gyakorlására az országnak keresztény lakosaival egyenlően képesítettnek nyilvání-

tatnak

2 §.

Minden ezzel ellenkező törvény szokás vagy rendelet ezennel megszüntettetik. "

Magyarországon nem valósult meg Deák kedvenc ideája a szabad egyház szabad államban. Az állam számára nálunk nem közömbös az hogy milyen felekezetek vannak a lakosság között. Ezek nem mind egyforma jelentőségűek. A zsidóság csak akkor láthatta befejezettnek emancipációjáért folytatott küzdelmét, ha nem egyszerűen elismert, hanem bevett felekezetté válhat.

Az 1895/42 tc. megvalósította a zsidók teljes emancipációját.

VI.

Az emancipáció körüli küzdelem tehát a liberális álláspont győzelmével végződött. De vajjon a történelem igazolta e mind ama várakozások indo-

kolt voltát amelyeket az emancipáció tényéhez
az érte harcolók fűztek?

Vajjon sikerült e kiemelni a zsidóságot régi elszigeteltségéből?

Vajjon sikerült e áthidalni azokat az ellentéteket
amelyek a keresztény és zsidó morál között fennálla-
nak?

Előre haladt e művelődésben? és előre vitte e a mű-
velődést?

Egyszóval: tudott e élni azzal a szabadsággal amit
a nemzet rábizott?

Olyan kérdések ezek amelyekre ha őszintén akarunk
felelni meg kell állapítanunk, hogy mindazok a kauté-
lák amelyeket a konzervatív politikusok ajánlottak
az ~~emancipáció~~ emancipáció káros következményei
ellen, igenis szükségesek lettek volna!

Hiszen ha a mai zsidó társadalom helyzetét nézzük

ugyanazt azt az el különült helyzetet kell meg
állapítanunk, amelynek feloldódását megváltozását
várták az emancipációtól. Az előítéletek a vádas-
kodások természetesen ma is meg vannak. Meg kell
vallanunk nem egészen alaptalanul.

A tömeg tüntetések éppen azért mert
azok a hibák amelyek hibák voltak az előtt is
ma is éppen olyan feltűnőek, újra napi renden vannak.
Széchenyi hasonlata az üveg tintáról, beteljesedett
rajtunk...

A zsidókérdés nincs megoldva. Egy azon-
ban kétségtelen. A zsidóság veszélyessége nem abban
rejlik, hogy egy olyan embercsoport amelyik más
félsé képpen, illetve Kossuth Lajos szavaival élve
" más templomban imádj a a Teremtőt."

A történelmet visszafelé forgatni különben sem
lehet. Nem az a lényeg vajjon bevett vagy elismert
illetve csak megtürt szerepet tölt be az zsidóság

egyházjogi téren.

Ennek a kérdésnek a megoldása részint rendészeti és részint társadalmi térre tartozik.

Akár milyen legyen azonban ez a megoldás egy szempontot nem szabad figyelmen kívül hagynunk. A XIX század nagy teorétikusai abban tévedtek, hogy nem akartak különbséget tenni egyenjogúságra érdemes és érdemtelen zsidó között. A mai kornak, most mikor a divatos diktaturák korában nem a jogkiterjesztés hanem a jog elvonás /~~sz~~/ van napirenden, meg kell tanulni ezt a megkülönböztetést.

RECEIVED
194621 193